

Малеончук Г.О.

Культурне та громадсько-політичне життя міжвоєнного Луцька: національний аспект

Малеончук Галина Олександрівна, аспірант

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Анотація. У статті схарактеризовано національно-культурне та громадсько-політичне життя міжвоєнного Луцька. У 1919–1939 рр. місто входило до складу Другої Речі Посполитої, що безпосередньо впливало на міжетнічні та соціальні відносини його мешканців. У цей період у Луцьку проживали євреї, поляки, українці, росіяни, німці, чехи, караїми та поодинокі представники інших народів. На основі архівних матеріалів досліджено діяльність різних політичних, економічних, культурно-освітніх, благодійних організацій. Панівну роль у політичному, громадському та культурному житті міста, попри чисельну меншість, відігравали поляки. Упродовж усього міжвоєнного періоду їх вплив посилюється. Натомість національно-культурне життя представників інших національних груп поволі згортається та підпорядковується офіційній державній політиці.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, Луцьк, національні меншини, національна структура населення, громадська організація

У 1919–1939 рр. Луцьк входив до складу Другої Речі Посполитої та був багатонаціональним містом. Кожна національна група вела активне громадсько-політичне життя, намагаючись відстоювати свої права перед польською владою, зберігати та поширювати власні культурні традиції. Отже, Луцьк як воєводський центр є прикладом співжиття різних за національністю і віросповіданням людей у непростих політичних та економічних умовах міжвоєнної доби.

Ця тематика не була належно висвітлена в науковій літературі. Деякі її аспекти представлені в публікаціях про діяльність різних народів та етнічних груп на Волині. Серед таких праць відзначимо монографію В. Меджецького [34], у якій він простежує цивілізаційні зміни на Волині для польського, українського та єврейського населення в 1921–1939 рр. Ще одна монографія цього автора характеризує польську інтелігенцію Волині, зокрема й Луцька [35]. Життю української громадськості в міжвоєнний період присвячені роботи Р. Давидюк [1], М. Філіпович [30], Я. Мартинюк [25]. Окремі елементи історії луцьких чехів представлені в праці С. Шульги [32], німців – у М. Костюк та Б. Колодка [24], караїмів – у В. Шабаровського [31].

Метою нашого дослідження є висвітлення національно-культурного та громадсько-політичного життя Луцька в 1919–1939 рр.

Найчисленнішою національною групою мешканців міжвоєнного Луцька були євреї. У 1926 р. серед 28 266 мешканців міста їх чисельність сягала 16 719 осіб, поляків відповідно нараховувалося 6 662 особи, українців – 3 117, росіян – 1 114, німців – 348 чехів – 240, караїмів – 49, грузинів – 7, угорців – 3, румунів – 3, вірменів – 2, французів – 1, татарів – 1 [21, арк. 280].

Єврейська громада мала замкнутий характер через свої культурно-релігійні особливості й утворила власну адміністративну одиницю на території міста – Луцьку єврейську релігійну гміну. Управління гміни відповідало за релігійне виховання єврейської молоді, турбувалося про забезпечення населення продуктами, зокрема кошерна м'ясом, управляло майном, здійснювало нагляд за діяльністю добродійних та релігійних організацій на своїй території, мало право встановлювати та стягувати податки з її членів [35, с. 175].

У Луцьку в міжвоєнний період існували різні громадські об'єднання євреїв. Пріоритетним напрямом діяльності єврейської громади була культурно-освітня діяльність. У місті існували товариства: "Тарбут"

("Культура"), "Культур-ліга", "Свобода", луцьке відділення Об'єднання єврейських шкіл у Польщі, Товариство допомоги єврейським студентам. Члени товариства зосереджували свою діяльність на розвитку єврейської культури та мови, створенні шкіл, вечірніх курсів, читалень, наданні матеріальної допомоги своїм однодумцям [19, арк. 23–27]. Релігійною освітою бідних дітей та єврейських сиріт від 1930 р. опікувалося товариство "Талмуд-Тора" [14, арк. 1–4]. У міжвоєнний період у Луцьку існувало кілька добродійних організацій. Серед них "Бет Лехем" ("Дім хліба"), "Лінас Хацедек" ("Доступний нічліг") та Товариство опіки над єврейськими сиротами [19, арк. 27]. Поширення ідей здорового способу життя, а також надання медичної та матеріальної допомоги євреям було метою діяльності Єврейського товариства охорони здоров'я [7, арк. 40].

У зв'язку з високою еміграційною активністю єврейського населення протягом усього міжвоєнного періоду в Луцьку діяло Палестинське еміграційне товариство. Основним завданням його діяльності була підтримка еміграції євреїв до Палестини, надання охочим виїхати матеріальної та юридичної підтримки, забезпечення потрібною інформацією та допомога в оформленні необхідних документів. Значна увага надавалася також попередній теоретичній та практичній підготовці майбутніх палестинських поселенців. Для них організували спеціальні курси, лекції та заняття з практичної підготовки [5, арк. 43–47].

Оскільки майже вся міська промисловість, торгівля та ремесло зосереджувалися в руках євреїв, то саме вони організували різні економічні об'єднання: Союз орендарів міста Луцька, Луцький окружний союз єврейських ремісників [19, арк. 31], Союз купців, Союз дрібних купців-євреїв [19, арк. 32], Єврейський цех об'єднаних ремісників [19, арк. 36], Професійний союз виробників одягу [19, арк. 35].

Серед єврейських політичних організацій 1919–1939 рр., що діяли в Луцьку, переважали сіоністські та соціалістичні погляди. Луцьке відділення Сіоністської організації в Польщі розпочало свою діяльність у 1926 р. Його метою було об'єднання євреїв для відбудови та розвитку Палестини [19, арк. 21]. Значну популярність у місті мав Польський загальноєврейський робітничий союз ("Бунд"). Він об'єднував довкола себе незаможні верстви єврейської громади, головним завданням яких була боротьба з капіталізмом та

привілейованими класами [19, арк. 22]. На засадах дотримання релігійних та національних єврейських традицій у Луцьку діяли Центральна організація євреїв-ортодоксів у Польщі та Сіоністська єврейська релігійна організація ортодоксів у Польщі "Мізрахі" ("Духовний центр") [9, арк. 1–4]. Євреї брали активну участь в управлінні містом та були широко представ-

лені в органах луцького міського самоврядування. У виборах до міської ради 1927 р. євреї отримали 20 мандатів [17, арк. 7]. Зауважимо, що їх кількість у міській раді Луцька в наступні роки зменшувалася, що пояснюється впливом польської влади на громадське життя та місцеве самоврядування міста.

Таблиця 1. Співвідношення депутатів різних національностей у міській раді Луцька у 1927–1934 рр.

№ з/п	Рік виборів	Кількість депутатів відповідно до національності			
		Поляки	Євреї	Українці	Росіяни
1	1927	6	20	0	1
2	1931	10	14	2	1
3	1934	17	12	1	1

Складено на основі: [17, арк. 7], [40, s. 3], [15, арк. 57].

Єврейська спільнота гостро реагувала на політичні події в країні та Європі. Прикладом цього може слугувати організація 27 березня 1933 р. в приміщенні синагоги Луцька та будинку спортивного клубу "Гас-монея" загального віча єврейської громадськості. Учасники зібрання виступили із протестом проти гітлерівської агресії щодо євреїв у Німеччині [37, s. 5]. У знак засудження антисемітизму 30 червня 1936 р. в Луцьку всі єврейські крамниці та підприємства на дві години припинили роботу [29, с. 5].

Незважаючи на те, що євреї становили більшість населення Луцька, вирішальну роль у житті міста відігравали поляки, і їхній вплив посилювався до кінця міжвоєнного періоду. Саме поляки становили основу органів міського управління. Так, у 1923 р. в магістраті працювало 54,4 % поляків, 27,6 % росіян, 6,4 % українців та по 4,3 % євреїв і чехів [23, арк. 58–62]. Станом на 1 січня 1939 р. штат магістрату складався на 72,2 % з поляків, 11,4 % – з українців, 8,3 % – з росіян, 6,3 % – з євреїв та по 0,6 % з чехів, німців і білорусів [22, арк. 45–52].

Польська інтелігенція в Луцьку була найчисленнішою на Волині. До її складу входили працівники Волинського воєводського управління, Луцького повітового староства, Луцького магістрату, інших державних інституцій та установ, громадських організацій, кооперативів, представники духовенства та творчих професій [34, s. 42]. У місті існували різноманітні польські громадські організації: політичні, економічні, культурні, освітні, філантропічні, релігійні. У 1923 р. розпочало діяльність Товариство "Польський дім" [8, арк. 1–4], що об'єднувало польські організації всієї Волині. Засновниками товариства були: В. Білецький, Т. Двораковський, Е. Ясінський, В. Нинковський, А. Очеський, А. Станевич, П. Тушинський, К. Валігурський, П. Вижиговський [4, арк. 2–5].

Однією з найактивніших громадських організацій у Луцьку була "Польська матиця шкільна". Товариство створювало та утримувало освітні заклади, організувало громадські читальні, бібліотеки, книгарні, курси, проводило лекції, вистави, книжкові виставки, наукові покази, конференції, освітні зібрання, поширювало підручники, шкільні часописи, наукові, педагогічні та популярні видання. Товариство надавало стипендії та наукову допомогу [2, арк. 4–14].

У Луцьку активно діяли добродійні організації, такі як Товариство громадської праці жінок [6, арк. 1–10], відділення Польського Червоного Хреста [38, s.

9], Луцьке римо-католицьке товариство добродійності [3, арк. 5–9].

Доволі популярним у міжвоєнному Луцьку був польський клуб "Огніско". В ньому часто проводили інтелектуальні та розважальні заходи. На початку 1920-х рр. у клубі щочетверга проводило свої зібрання Дискусійне товариство, де обговорювали, зокрема, такі питання: "Завдання польської громадськості на Волині" [33, s. 8], "Наша державна політика", "Восьмигодинний робочий день у світлі науки" [39, s. 9].

Впливовою політичною організацією у міжвоєнний період був Безпартійний блок співпраці з урядом, що мав на меті підтримку політики тогочасного польського уряду та ідеології Ю. Пілсудського. За своїм складом вона була багатонаціональною і складалася із поляків, українців та євреїв, що підтримували діяльність польської влади [14, арк. 3]. Саме цей блок найуспішніше виступав у виборах до міської ради Луцька [15, арк. 73]. "Табір Великої Польщі", що його створив Р. Дмовський у грудні 1926 р., не мав власного осередку в Луцьку, однак під впливом його польських націоналістичних ідей перебували Військово-гімнастичне товариство "Сокіл", Товариство польської молоді, "Польська шкільна матиця". Невелику кількість прихильників у Луцьку мали Польська соціалістична партія, Польські народні партії "П'яст" та "Визволення". У 1930-х рр. активізувала роботу клерикальна організація "Католицька акція", що мала на меті перебудову суспільства на церковних засадах. У Луцьку її лідерами були А. Бишевська та М. Бжозовський. Свої погляди організація популяризувала через газету "Католицьке життя" [14, арк. 2–6]. Діяльність цієї політичної організації була однією із форм релігійної політики польської влади на Волині [16, арк. 6–9].

Зазначимо, що поляки користувалися пріоритетним правом щодо популяризації своїх громадсько-політичних поглядів та культурних традицій. Наприкінці 1931 р. в Луцьку виходило 12 польських періодичних видань, три – єврейських, українці, росіяни, німці та караїми видавали по одному [13, арк. 128].

У міжвоєнний період більшість населення Волині становили саме українці, що проживали переважно в сільській місцевості. Луцьк стає головним осередком діяльності української громадськості. Тут діяли такі організації, як Луцька повітова "Просвіта", Товариство імені Лесі Українки [19, арк. 3], Товариство імені Петра Могили [20, арк. 1]. Ці організації вимагали від польської влади вільного вживання української мови

у сфері суспільно-політичного, господарського та культурного життя; розвитку національного шкільництва та демократизації народної освіти; свободи слова, преси, віросповідань; вільного доступу українського народу до надбань національної та світової культури [26, с. 92].

Луцька повітова "Просвіта" була створена 1918 р. Організація мала такі секції: культурно-просвітню, музично-драматичну, бібліотечну та організаційну, фізкультурну, художню, національних танців. Члени "Просвіти" створили також Бюро правничих порад та Бюро праці [30, с. 87]. У травні 1921 р. в Луцьку відкрито книгарню "Нива", що до 1928 р. забезпечувала навчальні заклади українськими підручниками [25, с. 221]. За визначенням польської влади, члени "Просвіти" пропагували сепаратистські настрої [19, арк. 2]. 16 грудня 1932 р. рішенням волинського воєводи Луцьку повітову "Просвіту" було ліквідовано [26, с. 48].

Осередком українського громадського життя в Луцьку став клуб "Рідна хата", відкриття якого відбулося 11 травня 1927 р. В його приміщенні була зала на 200 осіб, сцена, бібліотечна кімната, два ресторани та кімната для дирекції [27, с. 2]. 10 квітня 1931 р. при клубі "Рідна хата" відкрито читальню газет українською, польською, російською та чеською мовами. Вона працювала безкоштовно від 10-ї до 19-ї години [28, с. 1]. 9 травня 1931 р. тут відбулося засідання Українського парламентського представництва з Волині під керівництвом П. Певного. У його роботі взяли участь посли та сенатори П. Певний, М. Маслов, С. Скрипник, Е. Богуславський, І. Гловацький, М. Бура, В. Серафимович, М. Тележинський. Засідання мало на меті сформулювати пропозиції до сейму та сенату Польщі про розвиток українського культурно-освітнього руху. На засіданні звучали доповіді щодо українського питання в Польщі, польської конституції, політики, аграрної справи, самоуправління, кооперації, культури, освіти та церкви [36, с. 1].

Серед українських політичних організацій, що діяли в Луцьку в міжвоєнний період, були Українське народно-демократичне об'єднання (УНДО), Українське селянсько-робітничє об'єднання ("Сельроб", з 1928 р. – "Сельроб-Єдність"), Волинське українське об'єднання (ВУО).

Повітовий комітет УНДО в Луцьку створений 29 липня 1929 р., його президентом було обрано В. Островського [10, арк. 18]. Організація мала на меті об'єднання українського населення та підготовку до здобуття незалежності Української держави [14, арк. 8]. У Луцьку під впливом УНДО перебувало кооперативне товариство "Сільський господар", створене 1928 р. [10, арк. 19].

Свій повітовий комітет у Луцьку мало і Українське селянсько-робітничє об'єднання. Основною ціллю його діяльності було створення української соціалістичної держави і передача селянам землі без викупу [11, арк. 62-63]. Польська влада відносила цю організацію до комуністичного руху [14, арк. 11]. Зауважимо, що в Луцьку сельробівці не мали багато прихильників. Про це свідчать результати виборів до сейму в 1930 р. Тоді в Луцьку за кандидатів до польського сейму від "Сельроб-Єдності" проголосувало лише 1,1%. Для порів-

няння, у місті Олиці за її представників віддали свої голоси понад 46% виборців [12, арк. 17].

Установчі збори Волинського українського об'єднання відбулися 26 червня 1931 р. у клубі "Рідна хата". Головою ВУО обрано П. Певного. Метою об'єднання була консолідація українських громадських сил, які лояльно ставилися до Польської держави, та піднесення національної свідомості українського населення Волині [1, с. 51]. Свої ідеї ВУО поширювало через газету "Українська нива" [14, арк. 10].

У міжвоєнний період спостерігався тиск польської влади на діяльність української громадськості. Представники влади конфісковували тиражі українських газет, які, на їхню думку, мали антипольський характер [18, арк. 1]. Згідно з інструкцією волинського воєводи повітовим старостам щодо політики Другої Речі Посполитої на Волині в 1939 р., термін "українець" вважався ворожим. Український націоналістичний рух прирівнювався до сепаратистського. Воєвода зазначав, що для уникнення будь-яких конфліктних ситуацій варто використовувати термін "русин" або ж "православний" [16, арк. 3].

Менш численні національні меншини міста не мали значного впливу на громадське життя міста.

У міжвоєнному Луцьку існувала одна з п'яти караїмських громад Польщі та Литви, яка в 1939 р. налічувала 60 осіб. У місті вона мала власний цвинтар та кенесу [31, с. 193]. Караїми ставилися до польської влади доволі прихильно. У 1938 р. луцькі караїми прийняли рішення добровільно оподаткувати себе на один рік для підтримки обороноздатності країни [31, с. 115]. 1920–1930-ті рр. стали розквітом караїмської культури, про що свідчить, зокрема, діяльність О. Мардковича, караїмського письменника та громадського діяча. Впродовж 1930–1939 рр. у власному видавництві в Луцьку він надрукував 16 видань, 11 із них караїмською мовою. Видавався також альманах "Голос караїма" [31, с. 123].

Певні зрушення у національному житті спостерігаємо і посеред німецької громади міста. Протягом першої половини 1920-х рр. було оновлено Луцьку євангелічно-лютеранську кірху. У 1927 р. поруч з нею було споруджено пасторський будинок та одноповерхову будівлю школи [24, с. 165].

Луцька чеська громада об'єднувалася навколо "Чеського клубу", що існував з 1922 р. Ним керували Г. Лічка, К. Ректор, Ю. Албрехт, Ю. Гмунт. Клуб налічував 15 членів. Від жовтня 1923 р. в Луцьку розпочала діяльність "Чеська матиця шкільна" під керівництвом В. Меснера. Товариство поширювало освіту серед чеського населення Волині [19, арк. 17]. Зокрема, 1929 р. в Луцьку було відкрито чеську школу [32, с. 107].

Громадська діяльність росіян у Луцьку в цей період була зосереджена навколо кількох національних організацій. Серед них відділ Російського товариства доброзичливості в Польщі. Мета товариства полягала в наданні моральної та матеріальної підтримки для забезпечення культурно-освітніх та юридичних потреб громадян російської національності. Від 1923 р. в Луцьку діяв відділ Російського комітету опіки над емігрантами в Польщі, яким керували Т. Пронін, К. Бонч-Богдановський, О. Довженко, М. Елберт. Того ж року в місті відкрито Російську бібліотеку [19, арк. 19].

Зазначимо, що російський культурний вплив у Луцьку зберігався впродовж усього міжвоєнного періоду. В 1934 р. кореспондент газети "Волинь" писав: "Коли це скінчиться? Серед єврейської громадськості нашого міста є досить значна група, яка вважає, що її рідною мовою є російська, та використовує її показово публічно..., навіть у магазинах (і то поважних купців) персонал звертається до покупців російською мовою..., єврейська гміна мала видати відповідні відозви, однак про це і не йдеться" [34, s. 194].

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Давидюк Р. Історія виникнення і діяльність Волинського українського об'єднання / Р. Давидюк // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія : Історичні науки. – 1997. – № 2. – С. 51–55.
2. Davydyuk R. Istoriya vynyknennya i diyal'nist' Volyns'koho ukrayins'koho ob'yednannya [The history and activities of the Volyn Ukrainian association] / R. Davydyuk // Naukovyy visnyk Volyns'koho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Seriya : Istorychni nauky. – 1997. – № 2. – S. 51–55.
3. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 36, оп. 1, спр. 26, 14 арк.
4. Derzhavnyy arkhiv Volyns'koyi oblasti (dali – Derzharkhiv Volyns'koyi obl.), f. 36, op. 1, spr. 26, 14 ark.
5. Держархів Волинської обл., ф. 36, оп. 1а, спр. 3, 9 арк.
6. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 36, op. 1a, spr. 3, 9 ark.
7. Держархів Волинської обл., ф. 36, оп. 1а, спр. 383, 5 арк.
8. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 36, op. 1a, spr. 383, 5 ark.
9. Держархів Волинської обл., ф. 36, оп. 1а, спр. 550, 277 арк.
10. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 36, op. 1a, spr. 550, 277 ark.
11. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 6, спр. 2040, 24 арк.
12. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 6, spr. 2040, 24 ark.
13. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 6, спр. 2042, 90 арк.
14. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 6, spr. 2042, 90 ark.
15. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 158, 50 арк.
16. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 158, 50 ark.
17. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 159, 20 арк.
18. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 159, 20 ark.
19. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 239, 80 арк.
20. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 239, 80 ark.
21. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 412, 16 арк.
22. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 412, 16 ark.
23. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1016, 151 арк.
24. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 1016, 151 ark.
25. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1819, 306 арк.
26. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 1819, 306 ark.
27. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1999, 46 арк.
28. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 1999, 46 ark.
29. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 2714, 79 арк.
30. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 2714, 79 ark.
31. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 4634, 26 арк.
32. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 4634, 26 ark.
33. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 4887, 12 арк.
34. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9, spr. 4887, 12 ark.
35. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9а, спр. 42, 16 арк.
36. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9a, spr. 42, 16 ark.
37. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9а, спр. 417, 38 арк.
38. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 46, op. 9a, spr. 417, 38 ark.
39. Держархів Волинської обл., ф. 63, оп. 1, спр. 3, 15 арк.
40. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 63, op. 1, spr. 3, 15 ark.
41. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 249, 432 арк.
42. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 158, op. 1, spr. 249, 432 ark.
43. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 845, 52 арк.
44. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 158, op. 1, spr. 845, 52 ark.
45. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 5, спр. 92, 72 арк.
46. Derzharkhiv Volyns'koyi obl., f. 158, op. 5, spr. 92, 72 ark.
47. Костюк М. Пам'ятка протестантської архітектури старого Луцька (До 100-річчя Луцької євангелічно-лютеранської

Отже, міжвоєнний Луцьк був багатонаціональним містом, у якому проживали євреї, поляки, українці, росіяни, чехи, німці, караїми та поодинокі представники інших народів. Найвпливовішу роль у суспільно-політичному житті міста відігравали поляки. Унаслідок державної підтримки та панівного представництва в органах влади й самоврядування національно-культурний розвиток цієї громади представлений найповніше.

48. кірхи) / М. Костюк, Б. Колосок // Старий Луцьк : наук.-інформ. збірник. – Луцьк, 2008. – Вип. 4. – С. 157–168.
49. Kostyuk M. Pam'yatka protestant-s'koyi arkhitektury staroho Luts'ka (Do 100-richchya Luts'koyi yevanhelichno-lyuterans'koyi kirkhy) [Monument of the Protestant architecture of Old Lutsk (On the 100th anniversary of Lutsk Evangelical Lutheran church)] / M. Kostyuk, B. Kolosok // Staryy Luts'k : naukovo-informatsiynyy zbirnyk. Vyp. 4. – Luts'k, 2008. – S. 157–168.
50. Мартинюк Я. Товариство Луцька повітова "Просвіта" та українська книга / Я. Мартинюк // Минуле і сучасне Волині : Олександр Цинкаловський і край. Матеріали ІХ наук. іст.-краєзнав. міжнар. конф. 20–23 січня 1998 року / відп. ред. Г. Бондаренко. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – С. 221–222.
51. Martynuk Ya. Tovarystvo "Luts'ka povitova Prosvita" ta ukrayins'ka knyha [Association "Luts'ka povitova Prosvita" and Ukrainian book] / Ya. Martynuk // Mynule i suchasne Volyni : Oleksandr Tsynkalovs'kyu i kray. Materialy IXh nauk. ist.-krayeznav. mizhnar. konf. 20 – 23 sichnya 1998 roku / Vidp. red. H. Bondarenko. – Luts'k : Nadstir'ya, 1998. – S. 221–222.
52. Пономаренко С. Суспільно-політична ситуація на Волині у 20-х роках ХХ ст. / С. Пономаренко // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки: Історичні науки. – 1999. – № 5. – С. 91–95.
53. Ponomarenko S. Suspil'no-politychna sytuatsiya na Volyni u 20-kh rokakh XX st. [Socio-political situation in Volyn in the 20s of the twentieth century] / S. Ponomarenko // Naukovyy visnyk Volyns'koho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrayinky: Istorychni nauky. – 1999. – № 5. – S. 91–95.
54. Українська нива. – 1927. – № 14.
55. Ukrayins'ka nyva. – 1927. – № 14.
56. Українська нива. – 1931. – № 14.
57. Ukrayins'ka nyva. – 1931. – № 14.
58. Українська нива. – 1936. – № 3.
59. Ukrayins'ka nyva. – 1936. – № 3.
60. Філіпович М. Статутні документи Луцької повітової "Просвіти" / М. Філіпович // "Просвіта" на Волині : минуле і сучасне : зб. наук. ст., док. та матеріалів / за ред. В. Барана. – Луцьк : РВВ "Вежа" ВДУ імені Лесі Українки, 2001. – С. 81–92.
61. Filipovych M. Statutni dokumenty Luts'koyi povitovoyi "Prosvity" [Statutory documents of "Luts'ka povitova Prosvita"] / M. Filipovych // "Prosvita" na Volyni : mynule i suchasne : zb. nauk. st., dok. ta materialiv / Za red. V. Barana. – Luts'k : RVV "Vezha" VDU imeni Lesi Ukrayinky, 2001. – S. 81 – 92.
62. Шабаровський В. Караїми на Волині: штрихи до портрета загадкового народу / В. Шабаровський. – Луцьк : ПДВ "Твердиня", 2013. – 213 с.
63. Shabarovs'kyu V. Karayimy na Volyni: shtrykhy do portreta zahadkovoho narodu [Karaites in Volyn: touches to the portrait of mysterious people] / V. Shabarovs'kyu. – Luts'k: PDV "Tverdnyya", 2013. – 213 s.
64. Шульга С. Чеське шкільництво на Волині в міжвоєнний період / С. Шульга // Česká matice školská. Чеська загальноосвітня школа / упоряд. Л.Й. Младнович, С.Г. Краатофіл, С.А. Шульга, пер. М.А. Юхтовського-Шпака. – Луцьк : ПВД "Твердиня", 2008. – С. 101–110.
65. Shul'ha S. Ches'ke shkil'nytstvo na Volyni v mizhvoyennyu period [Czech schooling in Volyn in the interwar period] / S. Shul'ha //

Česká matice školská. Ches'ka zahal'noosvitnya shkola / yporyad. L.Y. Mladnovych, S.H. Kratofil, S.A. Shul'ha, pereklad M.A. Yuhhtovs'koho-Shpaka. – Luts'k : PVD "Tverdyna", 2008. – S. 101–110.

33. Głos Wołyń. – 1922. – № 9.

34. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyńiu w okresie międzywojennym / Włodzimerz Mędrzecki. – Warszawa : Wydawnictwo Neriton, Instytut Historii PAN, 2005. – 331s.

35. Mędrzecki W. Województwo wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / Włodzi-

merz Mędrzecki. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1988. – 203 s.

36. Przegląd Wołyński. – 1931. – № 19.

37. Wołyn – 1933. – № 15.

38. Wołyn – 1936. – № 7.

39. Ziemia Wołyńska. – 1924. – № 7.

40. Ziemia Wołyńska. – 1931. – № 38.

Maleonchuk G.A. Cultural and sociopolitical life of the interwar Lutsk: national aspect

Abstract. In the article author characterizes the national, cultural and sociopolitical life of the interwar Lutsk. The city was a part of the Second Polish Republic in 1919 – 1939, that directly impacts on interethnic relations and social changes of relationships of its inhabitants. In this period, Lutsk was inhabited by Jews, Poles, Ukrainians, Russians, Germans, Czechs, Karaims and solitary representatives of other nations. Based on archival materials, the author researches activities of the various political, economic, cultural, educational and charitable organizations. Poles played a dominant role in political, social and cultural life of the city, in spite of numerous minority. Throughout the interwar period, their impact is intensified. However the national and cultural life of other ethnic groups gradually have been decreasing and subordinating official state policy.

Keywords: *Second Commonwealth, Lutsk, minorities, the national structure of the population, public organization*

Малеончук Г. А. Культурная и общественно-политическая жизнь межвоенного Луцка: национальный аспект

Аннотация. В статье характеризуется национально-культурная и общественно-политическая жизнь межвоенного Луцка. В 1919–1939 гг. город входил в состав Второй Речи Посполитой, что непосредственно влияло на межэтнические и социальные отношения его жителей. В этот период в Луцке проживали евреи, поляки, украинцы, русские, немцы, чехи, караимы и отдельные представители других народов. На основе архивных материалов исследуется деятельность различных политических, экономических, культурно-образовательных, благотворительных организаций. Доминирующую роль в политической, общественной и культурной жизни города, несмотря на численное меньшинство, играли поляки. На протяжении всего межвоенного периода их влияние усиливается. Зато национально-культурная жизнь представителей других национальных групп медленно сворачивается и подчиняется официальной государственной политике.

Ключевые слова: *Вторая Речь Посполитая, Луцк, национальные меньшинства, национальная структура населения, общественная организация*